

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Starthjælp sender folk ud i periferien

De laveste sociale ydelser gør både fattig og modløs, viser ny forskning

Ejrnæs, Morten; Hansen, Henning; Elm Larsen, Jørgen; Müller, Maja

Published in:
Politiken

Publication date:
2010

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Ejrnæs, M., Hansen, H., Elm Larsen, J., & Müller, M. (2010). Starthjælp sender folk ud i periferien: De laveste sociale ydelser gør både fattig og modløs, viser ny forskning. Politiken.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- ? Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- ? You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- ? You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De laveste sociale ydelsers virkning: stor fattigdom og mange modløse, men kun få job

Morten Ejrnæs, Henning Hansen, Jørgen Elm Larsen og Maja Müller

I de senere år er der blevet indført nogle meget stærke økonomiske incitamentter til at søge og opnå et ordinært arbejde, når man modtager de laveste sociale ydelser i form af starthjælp eller en form for nedsat kontanthjælp. Disse ydelser ligger nemlig ofte 30-40 % under den almindelige kontanthjælpssats. Hvorfor er det alligevel kun ca. 20 pct. af modtagerne af de laveste ydelser, som opnår et ordinært arbejde i løbet af et år? I to helt nye rapporter har vi for Rådet for Socialt Udsatte undersøgt bl.a. dette spørgsmål.

Den helt afgørende årsag til, at modtagerne af de laveste ydelser ikke får et ordinært arbejde, er, at omkring halvdelen af modtagerne har et dårligt helbred (fysisk og psykisk) – hvilket kun er tilfældet for 2 pct. i en sammenligningsgruppe af beskæftigede – se tabel.

Respondenternes vurdering af deres samlede helbredstilstand. Procent.

	Starthjælp/ introydelse	Nedsat kontanthjælp	Almindelig kontanthjælp	Dagpenge	Beskæf- tignede
Godt helbred	31	23	29	66	83
Middel helbred.....	20	23	28	25	15
Dårligt helbred.....	49	54	42	9	2
I alt.....	100	100	99	100	100
Antal	199	233	208	140	454

Dem, der tidligere har modtaget de laveste ydelser, men som nu er kommet i ordinær beskæftigelse, er også karakteriseret ved generelt at have et bedre helbred end dem, der fortsat modtager de laveste ydelser.

Mange modtagere af de laveste sociale ydelser lever under meget svært belastende levekår, som enten kan være årsag til, at de marginaliseres, eller kan være en konsekvens af et liv med afsavn. Disse meget svært belastende levekår udgør under alle omstændigheder baggrunden for at forstå de muligheder og begrænsninger, som modtagerne af de laveste sociale ydelser har for at handle aktivt i forhold til at forbedre deres forhold, herunder ikke mindst muligheder for at søge og opnå ordinær beskæftigelse eller uddannelse. Det er vigtigt at være opmærksom på, at mange modtagere af de laveste ydelser selv mener, at de overhovedet ikke er i stand til at varetage et ordinært arbejde. En række af disse belastende levekår – og især de udbredte helbredsproblemer – har bevirket, at disse individer og husstande ikke har kunnet opfylde beskæftigelseskravene for at opretholde eller opnå enten job, dagpenge eller almindelig kontanthjælp, og derfor er de henvist til at leve af de laveste ydelser.

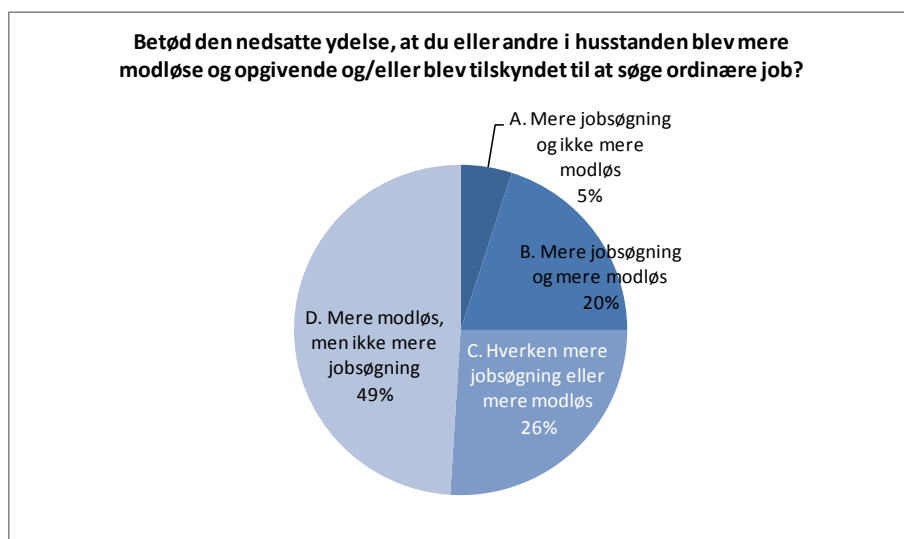
De laveste sociale ydelser har drastiske konsekvenser for levekårene. For et ægtepar med to hjemmeboende børn, som vi har interviewet, betød 300-timers reglen, at familien månedligt havde 2.700 kr. tilbage at leve for, når de faste udgifter var betalt. Familiens ene voksne søn måtte derfor låne penge i banken for, at familien kunne klare sig. Endvidere måtte deres datter, der gik i folkeskolen, påtage sig mere fritidsarbejde, og de overvejede at tage hende ud af skolen, for at hun kunne arbejde mere og hjælpe med at tjene penge til familien. Dette var desperate løsningsforsøg,

som var udtryk for, at begge forældre, som har helbredsproblemer, ikke selv kunne arbejde sig ud af krisen og derfor blev nødt til at involvere deres børn i problemerne, selvom de helst så, at børnene uforstyrret kunne fortsætte deres succesfyldte skolegang og karriere. Efter et ½ år på én kontanthjælp havde familien opbygget en gæld på 50.000 kr., og rollerne var således blevet byttet rundt; forældrene var blevet økonomisk afhængige af deres børn.

Afhængigheden af familien ser vi også hos starthjælpsmodtagerne, hvor fx enlige starthjælpsmodtagere ikke har penge nok til at kunne købe mad sidst på måneden, og derfor bliver afhængige af at kunne spise hos familie. I den situation er de således afhængige af at have ressourcerige familier og netværk, som de kan trække på. Men flygtninge, der kommer til landet, har sjældent et sådant netværk, og de risikerer derfor et liv med meget lav levestandard.

Det at skulle leve af de laveste sociale ydelser medfører en række markante materielle og sociale afsavn, men konsekvenserne rækker videre end dette. En meget stor del af dem, der lever af de laveste ydelser, angiver, at konsekvenserne heraf også har været (en forværring af) psykiske og fysiske helbredsproblemer. Og problemerne med at klare sig økonomisk optager en stor del af deres liv og energi, så de har svært ved at koncentrere sig om andre ting, fx at søge job eller tage en uddannelse.

Den mest udtalte reaktion på at få nedsat en social ydelse er *ikke*, at man bliver mere arbejdssøgende, men derimod at man bliver mere modløs – se figur.

Denne modløshed fremgår tydeligt af interviewene, hvor dem med helbredsproblemer har mistet fremtidsplanerne i forhold til at komme på arbejdsmarkedet, og ofte ser førtidspension som eneste vej ud af afsavn og stigmatisering. En mand, som har været ude for en rygskaide og derfor har mistet tilknytningen til arbejdsmarkedet, fortæller: *"I øjeblikket ser jeg det sådan, at jeg næste gang, jeg er til møde, der søger jeg en pension, fordi jeg kan ikke rigtig overskue andet (...) det er lidt rådvildt. Jeg vil helst se mig på arbejdsmarkedet igen, men det er urealistisk"*.

Med andre ord: økonomiske incitament virker overfor dem, der har ressourcerne og ikke mindst helbredet til at reagere på dem, mens langt hovedparten af dem, der rammes af de laveste ydelser, ikke har helbredet og ressourcerne til at reagere, og får derfor blot forringet deres sociale, helbredsmæssige og materielle tilstand. Det er endvidere et problem, at mange af disse har børn.

Disse børns udfoldelsesmuligheder begrænses af deres forældres indskrænkede handlemuligheder og lave indkomst, og deres muligheder for at leve et børneliv med normale aktiviteter sammen med andre børn forringes markant. Der kan være en risiko for, at disse børns fremtidsmuligheder i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet påvirkes negativt – i hvert fald hvis disse livsbetingelser fortsætter i længere perioder af deres børne- og ungdomstilværelse.

Policyimplikationerne af ovenstående er, at anvendelsen af økonomiske incitamenter kun vil have en mulig gavnlig effekt for de mennesker, der har et forholdsvis godt helbred. For dem med dårligt helbred skaber de laveste ydelser kun afsavn og modløshed, som bringer dem længere væk fra arbejdsmarkedet. Det er derfor nødvendigt at differentiere mellem dem, der er i stand til at reagere på økonomiske incitamenter, og dem, der ikke kan. Den sidste gruppe bliver med den nuværende lovgivning straffet, fordi de har et dårligt helbred.

Morten Ejrnæs, Henning Hansen og Jørgen Elm Larsen: "Levekår og coping - ressourcer, tilpasning og strategi blandt modtagere af de laveste sociale ydelser". CASA, Maj 2010.

Maja Müller, John Andersen, Morten Ejrnæs og Jørgen Elm Larsen: "Livet på de laveste sociale ydelser - En kvalitativ undersøgelse om livsbetingelser og copingstrategier". CASA, Maj 2010.

Forskningsprojektet "Konsekvenser af at have de laveste sociale ydelser som forsørgelsesgrundlag" udføres i et samarbejde mellem Københavns Universitet, Roskilde Universitet, CASA og Aalborg Universitet, og er finansieret af Rådet for Socialt Udsatte.